

MODERNÍ DĚJINY ČÍNY

1911 — konec císařství

1927 — začátek občanské války

1931 — vpád Japonců do Mandžuska

1937 — začátek čínsko-japonské války

1946 — obnovení občanské války

1949 — vyhlášena Čínská lidová republika

1956 — vyhlášeno „Hnutí sta květů“

1958 — vyhlášen „Velký skok vpřed“

1966 — vyhlášena „Kulturní revoluce“

1969 — konflikt se SSSR na Ussuri

1976 — umírá Mao Ce-tung

1980 — zřízeny Zvláštní hospodářské zóny

1989 — masakr na Náměstí Nebeského klidu

1997 — umírá Teng Siao-pching

Mao Ce-tung

Teng Siao-pching

Ťiang Ce-min

Chu Ťin-tchao

Si Ťin-pching

1. GENERACE

1976

2. GENERACE

1992

3. GENERACE

2002

4. GENERACE

2012

5. GENERACE

Čankajšek (Tiang Tie-š'; Jiang Jieshi) – po smrti Sunjatsena se dostal do čela Kuomintangu; po oddělení komunistů od Kuomintangu se stává Čankajšek jejich hlavním soupeřem v občanské válce; navzdory výhodnější výchozí pozici však nedokázal tento konflikt vyhrát; po porážce se jeho vláda přesouvá na Tchaj-wan, kde je Čankajšek prezidentem Čínské republiky až do své smrti v roce 1975.

Mao Ce-tung (Mao Zedong) – do čela komunistické strany se dostal v průběhu občanské války, jeho autorita vzrostla především při záchraně komunistů z obklíčení vojsky Kuomintangu (Dlouhý pochod 1934-35); svou pozici si udržel i navzdory snaze SSSR dosadit do čela frakci, pevně spjatou s Moskvou; při občanské válce se opíral především o venkov, což mu zajistilo dostatečné síly pro celkové vítězství, po němž stanul v čele nově vyhlášené Čínské lidové republiky; vždy patřil k revolučním radikálům, usilujícím o co nejrychlejší nastolení nového typu společnosti, a to jakýmkoliv prostředky, to stálo jednak za celou řadou sociálních experimentů a represivních akcí, jejichž výsledek lze řádově odhadnout na několik desítek milionů mrtvých, jednak to bylo i jedním z důvodů konfliktu se SSSR po smrti Stalina, jehož nástupce Mao obvinil ze zrady revoluce, jeho snahy o přenesení centra komunistického hnutí z Moskvy do Pekingu však vzbudily větší ohlas jen v Asii.

Sunjatsen (Sun I-sien; Sun Yixian) – i na základě svých zkušeností z dlouhodobého pobytu v zahraničí patřil k výrazným kritikům (ne)fungování čínského císařství, což z něj učinilo hlavní postavu revolučních změn, nastolujících v Číně republiku; založil Kuomintang (Čínská národní strana) jako široký politický proud, sjednocující všechny kritiky císařství; v čele Číny i Kuomintangu stál jako obecně respektovaná osobnost až do své smrti v roce 1925, po níž se plně projevil konflikt ve straně mezi pravíci a komunisty.

Teng Siao-pching (Deng Xiaoping) – mládí strávil v Evropě, kde se také seznámil s marxismem a vstoupil do Komunistické strany Číny, která ho vyslala na studijní pobyt do Moskvy; po návratu do Číny na konci 20. let se zapojil do občanské války a po vzniku Čínské lidové republiky postoupil až na post místopředsedy vlády; za Kulturní revoluce se stal terčem útoku proti „pravicovým žvlům“ a byl donucen k odchodu na venkov; do vrcholné politiky se smí vrátit v první polovině 70. let; po smrti Maa uspěje v mocenském boji s radikály (Gang čtyř) i s původním Maovým nástupcem Chua Kuo-fengem (Hua Guofeng), začne prosazovat systémové změny, spočívající v zastavení maoistických sociálních experimentů a v oživení ekonomiky zavedením tržních prvků a otevřením Zvláštních hospodářských zón, umožňujících vstup zahraničního kapitálu; současně však Tengovo vedení dalo jasně najevo,

že ekonomickou liberalizaci nehodlá směřovat s liberalizací politickou, veškerá moc měla i nadále zůstat v rukou stranického vedení, což dal Teng najevo rozhodnutím tvrdě potlačit nepokoje na Náměstí Nebeského klidu v roce 1989.

Čou En-laj (Zhou Enlai) – stál po boku Maa od doby Dlouhého pochodu, od vzniku Čínské lidové republiky až do své smrti zastával funkci předsedy vlády; přestože byl ve vysoké funkci v době všech maoistických radikálních akcí, byl kvůli svému diplomatickému vystupování doma i v zahraničí považován za umírněného usmířovatele stranických frakcí; zemřel pouze o několik měsíců dříve než Mao a nebyl tak zapojen do dalších mocenských bojů.

Lin Piao (Lin Biao) – v závěrečné fázi občanské války patřil k nejdůležitějším vojenským velitelům na straně komunistů; vstoup na politický vrchol přišel v době Kulturní revoluce, kdy se v souvislosti s pádem svých konkurentů stal za Maem číslem dvě; jeho konec není úplně objasněn, zřejmě v něm hrály roli Maovy obavy z Linových ambicí, podle oficiální verze bylo v roce 1971 sestřeleno letadlo, v němž Lin prchal do SSSR poté, co bylo prozrazeno jím osnované spiknutí.

Liou Šao-čchi (Liu Shaoqi) – po krachu Velkého skoku vpřed došlo k dočasnému oslabení pozic Mao Ce-tunga a do čela strany se dostává právě Liou; Maova odplata přišla v době Kulturní revoluce, kdy je Liou uvězněn jako „pravicový živel“ a zemře ve vězení.

Pchu I (Pu Yi) – pod jménem Süan Tchung (Xuanton) vládl v dětském věku jako poslední čínský císař; ve 30. letech se vrací na politickou scénu jako loutkový vládce Japonci ovládaného Mandžuska; po válce byl dlouhodobě vězněn a na žádost komunistů napsal své paměti.

Ťiang Ce-min (Jiang Zemin) – vůdce tzv. třetí generace nebyl prvním předpokládaným nástupcem Tenga, ovšem původně určení Cao C'-jang (Zhao Ziyang) i Chu Jao-pang (Hu Yaobang) selhali, neboť v době nepokojů na konci 80. let neprojevili dostatečnou rozhodnost, ba dokonce byli ochotni i k politickým ústupkům; naproti tomu Ťiang prosazoval nekompromisní zásah na Náměstí Nebeského klidu, čímž prokázal, že bude nejhodnějším realizátorem Tengova programu, kombinujícího liberalizaci ekonomiky s neústupností v oblasti politické moci; Ťiangovo odstoupení ve prospěch tzv. čtvrté generace bylo faktickým nastolením principu pravidelně plánované obměny mocenských elit.

Ťiang Čching (Jiang Qing) – od roku 1939 čtvrtá manželka Mao Ce-tunga; patřila k nejradiálnějším křídlem komunistů, pravděpodobně inspirovala i některé konkrétní Maovy akce, především Kulturní revoluci; po Maově smrti prohrála v mocenském souboji s pragmatičtějším křídlem strany a jako vůdkyně tzv. Gangu čtyř byla odsouzena k smrti, trest však byl změněn na doživotí; v roce 1991 spáchala sebevraždu.

Velký skok vpřed – i pod vlivem poststalinického Sovětského svazu, jehož politiku destalinizace považoval za neodpustitelnou zradu komunistické revoluce, se Mao rozhodl naopak přitvrdit a uměle vyvolat vznik nového typu komunistické společnosti jednou rozhodnou akcí; společnost měla být kompletně reorganizována do venkovských komun, jež měly obstarávat jak zemědělskou, tak průmyslovou výrobu, přičemž symbolem celého Velkého skoku se staly vysoké pece, budované svépomocí členy komun; úkoly pro komuny byly naprosto nerealisticky naddimenzované, neboť Mao věřil, že pouze úkoly, jejichž splnění je nemožné, donutí skutečně všechny pracovat ze všech sil; jestliže cílem měla být industrializace venkova, ve výsledku nejen nedošlo k rozšíření průmyslové výroby, ale intenzivní snaha venkovanů o splnění nesmyslných cílů v tavbě železa vedla navíc ještě k faktickému zastavení zemědělských prací; celý experiment končí na počátku 60. let pravděpodobně největším historicky zaznamenaným hladomorem, jehož počet obětí se při neexistenci oficiálních statistik odhaduje mezi 20 a 40 miliony.

Velká proletářská kulturní revoluce – přestože očividná katastrofa, vyvolaná Velkým skokem vpřed, oslabil Maovy pozice ve stranickém vedení, připravoval si Mao návrat na neohrožitelný vrchol již od roku 1963, kdy začaly v hlavním stranickém deníku pravidelně vycházet jeho citáty, předznamenávající Kulturní revoluci, za jejíž začátek je považována Maova výzva k potírání „buržoazie a revizionismu“ v komunistické straně i mimo ni; hlavní silou kulturní revoluce byly Rudé gardy, složené především z radikálních studentů, bezmezně uctívajících „Velkého kormidelníka“, hlavním symbolem pak souhrn zmíněných citátů, vydaný jako Rudá kniha výroků předsedy Maa; došlo k rozsáhlé čistce, zasahující všechny vrstvy společnosti a sahající až do nejvyšších politických pater; v roce 1968 začalo docházet i k bojům mezi jednotlivými skupinami gardistů, jež se navzájem obviňovaly ze zrady a chaos zastavil až zásah armády, jenž znamenal konec Rudých gard; oficiálně nebyla Kulturní revoluce nikdy ukončena, ve zmenšené intenzitě pokračují čistky vlastně až do konce Maovy života.

Měna jsou uváděna na prvním místě v nejčastější české verzi, což je zpravidla moderní český fonetický přepis. Výjimku tvoří jména, u nichž se ustálila (většinou jednoslovná) podoba ještě před zavedením tohoto přepisu; v těchto případech je moderní český přepis uveden v závorce na prvním místě. Verzi v mezinárodně standardizovaném přepisu čínštiny do latinky pchin-jin (pinyin) najdete v závorce vždy.